

BERÄTTANDETS SEMANTIK I BIBELHEBREISKA: *SIPPER* I LJUSET AV NARRATIV TEORI

JOSEF FORSLING

Enskilda Högskolan Stockholm

josef.forsling@ehs.se

ABSTRACT ♣ I denna artikel undersöks frågan vad det är att berätta en historia i Gamla testamentet genom att titta på betydelsen av ett bibelhebreiskt lexem, *sipper* i ljuset av lexikal semantik och tre parametrar i narrativ teori: historia, text och situation. Förhållandet mellan betydelserna ”räkna” och ”berätta” problematiseras, och det konstateras att förhållandet inte är självklart etymologiskt. I ljuset av narrativ teori förstås sambandet bäst pluralitvt. Det konstateras vidare att *sipper* är en bred term för berättande i både prosa och poesi samt i berättande underhållning. Detta motsäger till viss del Robert Kawashimas tes om att Gamla testamentets prosaform förebådar den episka berättarens död. Sist undersöks *sipper* inom de semantiskafälten ”kommunikation” och ”tala”. *Sipper* står här för människans berättande, och negeras aldrig. I de semantiskafälten verkar *sipper* indikera ett intresse för talakten att berätta som sådan, inte bara innehållet. ♣

INTRODUKTION

Roland Barthes konstaterade 1966 att ”världens berättelser är oräkneliga ... berättelsen [som fenomen] är given, som livet självt.”¹ I det uttalandet

¹ Roland Barthes, ”Introduction à l’analyse structurale des récits”, *Communications* 8 (1966), 1–27 (1), min översättning.

kan vi inkludera berättelserna i Gamla testamentet. Men vad det är att berätta en historia har varit mer omdiskuterat, även när det gäller de vi hittar i Gamla testamentet. Ett grundläggande problem här är att berättelserna är mycket gamla och att vi därför har svårt att veta exakt vilka konventioner för läsning som vi ska använda oss av för att förstå dem.

Forskning på Gamla testamentets berättelser handlar ofta om deras kompositionshistoria (hur de satts samman historiskt), eller om att analysera dem litterärt. I det senare fältet har den så kallade narrativa kritiken analyserat berättelser med inspiration från narratologi.² Ett intressant område gäller också jämförelser med liknande berättelser på andra språk från det antika främre orienten. På senare tid har till exempel Robert Kawashima argumenterat för att bibelberättelsernas prosaform sticker ut i förhållande till de poetiska eposen och därför representerar en ny litteraturform. Kawashima skriver:

First comes the archaic singer or rhapsode of ancient Near Eastern epics, for example, *Gilgamesh*. Next, we find the CBH [Classical Biblical Hebrew] author of biblical prose narrative. As I have argued elsewhere at greater length ... the advent of the prose writer in ancient Israel signals the death of the epic narrator.³

² Två representativa exempel bland en stor mängd studier är Robert Alter, *The Art of Biblical Narrative* (New York: Basic Books, 1981) och Yairah Amit, *Reading Biblical Narratives: Literary Criticism and the Hebrew Bible* (Minneapolis: Fortress, 2001). Här kan också nämnas textlingvistiska studier som har analyserat bibelberättelsernas kohesion och koherens. En första viktig sådan var Robert E. Longacre, *Joseph: A Story of Divine Providence – A Text Theoretical and Textlinguistic Analysis of Genesis 37 and 39–48* (Winona Lake: Eisenbrauns, 1989). Se även David A. Dawson, *Text-Linguistics and Biblical Hebrew* (JSOTSup, 177; Sheffield: Sheffield Academic, 1994); Mats Eskhult, *Studies in Verbal Aspect and Narrative Technique in Biblical Hebrew Prose* (Studia Semitica Upsaliensia, 12; Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1990) och Alviero Niccacci, *The Syntax of the Verb in Classical Hebrew Prose* (Sheffield: JSOT, 1990). Vidare kan Karl W. Hempfer, *Gattungstheorie* (München: Wilhelm Fink, 1973), 16–18, noteras, som argumenterar för att litteraturvetenskapens ”genre” och lingvistikens ”textsort”, som till exempel ”berättelse”, relaterar till samma typ av fenomen. Det är bara analysmetoderna som skiljer sig åt.

³ Robert S. Kawashima, ”Biblical Narrative and the Death of the Narrator”, i *Optional-Narrator Theory: Principles, Perspectives, Proposals*, redigerad av Sylvie Patron (Lincoln: University of Nebraska Press, 2021), 131–149 (146); jfr idem, *Biblical Narrative and the Death of the Rhapsode* (Indiana Studies in Biblical Literature; Bloomington: Indiana University Press, 2004).

Men termer för berättande, även kallat *lexem*, har inte undersökts i någon större utsträckning i bibelhebreiska i relation till narrativ teori och med syftet att bättre förstå vad det är att berätta en historia i Gamla testamentet.⁴ Detta vill jag bidra med i denna artikel. Framför allt vill jag undersöka betydelsen av ett visst bibelhebreiskt verb för berättande, *sipper*, i ljuset av narrativ teori. Detta görs på flera sätt i artikeln.

Först ges en kort introduktion till narrativ teori och lexikal semantik (forskning om betydelsen hos språkliga uttryck) som en utgångspunkt för undersökningen.

Därefter presenteras några ordboksdefinitioner av *sipper* och i anslutning till det frågan om hur de båda betydelserna "räkna" och "berätta" som finns i *sipper* relaterar till varandra. Detta leder, för det tredje, in i en analys av hur verbet används mer precist i just betydelsen "berätta" i olika texter i Gamla testamentet.

Till sist kommer vissa kopplingar till andra *lexem* utforskas, som också relaterar till berättande inom det större betydelsefält – eller som forskare kallar det, semantiska fält – som handlar om kommunikation i bibelhebreiska. Detta för att något antyda det vidare språkliga sammanhang där betydelsen "berätta" uppstår för *sipper*. Främst gäller detta *lexemet* *higgid* ("förkunna", "berätta", "lovprisa"), men också i viss mån '*amar* ("säga") och *dibber* ("tala").

Den främsta frågan i det som följer är vad *lexemet* *sipper* säger oss om vad det betyder att berätta något i bibelhebreiska. Den frågan ställs inte här för första gången, men i tidigare analyser har forskare som regel utgått från sin egen intuitiva förståelse av vad det är att berätta något när de ska beskriva meningen med *sipper*. Det gör det svårare att bedöma deras slutsatser, eftersom vad det är att berätta något förblir outtalat. Genom att ansluta till narrativ teori görs här ett försök att tydliggöra vad vi menar med "berätta", så att vi lättare kan diskutera vad verb som *sipper* egentligen betyder.

⁴ Ett undantag är Talia Sutscover, *Sight and Insight in Genesis: A Semantic Study* (Sheffield: Sheffield Phoenix, 2013).

TEORETISK BAKGRUND

Samme Barthes som jag lät inleda den här artikeln skriver vid ett annat tillfälle att teori inom litteraturvetenskap kan liknas vid ett ”minne av läsning”.⁵ Jag tolkar det som att vi, när vi formulerar för oss själva och andra vad litteratur eller en berättelse är, använder oss av minnen av texter vi har läst och systematiserar dem. På ett liknande sätt säger teologen Paul Tillich följande om teori inom teologi (eller metodologi som han skriver):

Every methodological reflection is abstracted from the cognitive work in which one actually engages. Methodological awareness always follows the application of method; it never precedes it.⁶

I den här artikeln använder jag mig av två sådana minnen, eller abstraktioner, som jag tror kan hjälpa oss att bättre förstå lexemet *sipper* och berättande i Gamla testamentet: narrativ teori och lexikal semantik.

NARRATIV TEORI

Låt oss börja med narrativ teori, eller teori om hur berättande fungerar. Här är jag inspirerad av Greger Anderssons arbete. Som vi kommer att se kan narrativ teori inte definiera vad ”berättande” eller ”berättelse” är för alla tider och sammanhang. Däremot kan narrativ teori ringa in ungefär vad som brukar menas med fenomen som ”berättande” och ”berättelse”, och ge oss begrepp att tala om dessa fenomen. Därför är den en intressant dialogpartner när vi analyserar betydelsen ”berätta” hos lexemet *sipper*. I det som följer är den semantiska analysen primär och fokus ligger på lexikala definitioner, etymologi, lexemets användning och dess semantiska fält. Men insikter från narrativ teori tas regelbundet in för att belysa och fördjupa denna analys.

⁵ Roland Barthes, *Le bruissement de la langue: Essais critiques IV* (Paris: Seuil, 1984), 203; jfr Greger Andersson, *Untamable Texts: Literary Studies and Narrative Theory in the Books of Samuel* (LHBOTS, 514; London: T&T Clark, 2009), 70–71.

⁶ Paul Tillich, *Systematic Theology: Combined Volume* (Digswell Place Welwyn: James Nisbet & Co, 1968), 39.

Inom narrativ teori kan många definitioner av fenomenet berättelse beskrivas som essentialistiska, det vill säga att det bakom alla berättelser finns en oföränderlig urform. Andersson föreslår däremot i sin avhandling *The Book and Its Narratives* att vi lättare kan förstå berättelser utifrån tre sammankopplade parametrar, eller tre perspektiv på vad en berättelse är: berättelsens *historia*, *text* och *situation*.⁷ Den första parametern, *historia* (eller ”story”) beskrivs av Andersson som

... a particular arrangement of events ... In the typical example, the events are related temporally, causally and thematically in a plot with a beginning, middle, and an end. The plot gives the story a certain significance and genre.⁸

Denna aspekt är troligen vad forskare och människor i allmänhet tänker på när de funderar på vad en berättelse är, inte minst inom kognitionsvetenskap. Om detta vore den enda parametern att ta hänsyn till när berättelser analyseras skulle, som Andersson noterar i detta sammanhang, en mycket stor mängd mänskliga aktiviteter kunna kallas för berättelser.

Men berättelser har också alltid en form, och detta är den andra parametern: *text* (eller diskurs). Denna aspekt motsvarar i fallet med Gamla testamentet de faktiska texter vi läser, och ”... de variabler som en författare har till sitt förfogande när han eller hon konstruerar en berättelse”.⁹ Med andra ord handlar detta om *hur* historien presenteras för läsaren eller lyssnaren, till skillnad från *vad* den berättar om.

I motsats till de två första parametrarna är den tredje parametern, berättelsens *situation*, eller historieberättarens intention, inte diskuterad i samma omfattning i forskning om berättande.¹⁰ Tanken är att historier

⁷ Greger Andersson, *The Book and Its Narratives: A Critical Examination of Some Synchronic Studies on the Book of Judges* (Örebro: Universitetsbiblioteket, 2001), 138–139. För en översikt och kritik av standardnarratologi, se artiklarna i specialnumret av *Frontiers of Narrative Studies* 5/1 (2019), på temat ”Sameness and Difference in Narratology”; Lars-Åke Skalin, ”Vad är en historia?”, *Tidskrift för litteraturvetenskap* 33 (2004), 4–21; och Richard Walsh, *The Rhetoric of Fictionality: Narrative Theory and the Idea of Fiction* (Columbus: Ohio State University Press, 2007).

⁸ Andersson, *Book*, 138.

⁹ Andersson, *Book*, 138, min översättning.

¹⁰ Andersson, *Book*, 138.

berättas i många olika situationer och med många olika syften, och dessa situationer påverkar hur vi som läsare tolkar dem. Vi kan föreställa oss flera olika exempel: rapporten som berättas som ett svar på en uttalad eller indirekt fråga,¹¹ en historiografisk berättelse som syftar till att representera och förklara det förflutna, eller en fiktionshistoria som berättas för att underhålla. Det finns många andra sorters situationer. Men jag lyfter medvetet fram dessa tre exempel, eftersom jag tror att de på ett särskilt sätt kan belysa betydelsen av det bibelhebreiska ordet *sipper*.

LEXIKAL SEMANTIK

Den andra teoribildningen som bildar utgångspunkt för denna artikel är lexikal semantik, vilket något förenklat är forskning om betydelsen hos språkliga uttryck. Mycket av den moderna forskningen i detta ämne har utgått från Ferdinand de Saussures föreläsningar som samlades i boken *Kurs i allmän lingvistik*.¹² För det som görs i denna artikel är de mest relevanta aspekterna att lexem (ord)¹³ är godtyckliga i förhållande till det de (eventuellt) hänvisar till. Detta blir tydligt i språkjämförelser där svenskans *äpple*, engelskans *apple*, franskans *pomme* och bibelhebreiskans *tap-puah* alla (troligen) refererar till ungefär samma sak fastän de stavas och uttalas olika.

Det betyder i sin tur att mening uppstår i ett slags kontrastspel med alla andra lexem i ett språk, så kallade semantiska fält, så att *äpple* får sin mening i relation till lexem som *päron* och *apelsin*, men också *paj*, *plocka*, *färs* och *kärlek* (se till exempel Höga v 2:5, "... vederkvick mig med äpplen, jag är sjuk av kärlek", Bibel 2000). Men mening uppstår också, som

¹¹ Andersson, *Book*, 138.

¹² Ferdinand de Saussure, *Kurs i allmän lingvistik* (Staffanstorps: Bo Cavefors Bokförlag, 1970), franskt original publicerat 1916. I det följande utgår jag från en allmän läroboksförståelse av lexikal semantik, se Susan Anne Groom, *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew* (Carlisle: Paternoster, 2003), 103–130, 161–73; jfr James Barr, *The Semantics of Biblical Language* (Oxford: Oxford University Press, 1961) och John A. L. Lee, *A History of New Testament Lexicography* (Studies in Biblical Greek, 8; New York: Peter Lang, 2003).

¹³ Med lexem menas i denna artikel ungefär det som kan kallas för "lexikonord", eller den grundform man hittar av ett ord i ett lexikon, inklusive dess olika böjningar, se Tor G. Hultman, *Svenska akademis språklära* (Stockholm: Svenska Akademien, 2003), 30.

bibelhänvisningen som just gjordes visar, kontextuellt eller syntagmatiskt, det vill säga genom ordets användning i ett visst språkligt sammanhang. Meningen med *äpple* blir till exempel en annan i Ords 25:11 än i Höga v 2:5: ”Som äpplen av guld i silverram, är ord som talas i rätt tid” (min översättning). Även frånvaron av ett förväntat lexem kan skapa mening, som till exempel när moderna läsare upptäcker att Eva och Adam *inte* äter ett äpple från kunskapens träd i syndafallsberättelsen (1 Mos 3).

I korthet kommer vi i det följande att undersöka lexemet *sipper* utifrån det som här sagts om lexikal semantik, alltså framför allt lexemets användning och semantiska fält, men även i ljuset av de insikter från narrativ teori och Anderssons tre parametrar som presenterats. Enkelt uttryckt betyder det att vi börjar med att undersöka hur *sipper* brukar förklaras i lexikon för att sedan undersöka hur ordet används i Gamla testamentet tillsammans med andra ord med liknande mening. När vi gör det, frågar vi oss vilken betydelse en berättelses historia, form och situation har för att bättre beskriva vad *sipper* betyder.

BETYDELSEN AV *SIPPER* I LEXIKON OCH DESS PROBLEM

Vi ska börja analysen med att undersöka hur *sipper* brukar definieras i lexikon och i några viktiga studier, samt med att analysera hur betydelsen ”berätta” uppstår i ljuset av lexemets formlära. Tillsammans bildar detta bakgrund till en mer detaljerad analys av lexemets användning i betydelsen ”berätta” i nästa del.

HEBREISKA VERBFORMER OCH *SIPPER*

För att förstå diskussionen kring *sippers* betydelse som ”berätta” behöver det först sägas att ett särdrag för de semitiska språken – som bibelhebreiska – är att verbens betydelse kan modifieras genom olika så kallade stamformer. Detta kan beskrivas som att ett rotmorfem förändras genom olika böjningar, som vokalväxlingar, fördubblingar av konsonanter och tillägg av prefix. Samtidigt bibehålls ofta ett gemensamt betydelsesammanhang genom de olika böjningarna. Förhållandet mellan de svenska

lexemen dricka – dränka – drunkna kan sägas likna detta fenomen. En ursprunglig ordform (rotmorfem) **drick-*, skulle då ses som förändrat genom framför allt växling av vokaler (i – ä – u), men där den gemensamma betydelsen i de olika lexemen på något sätt har att göra med att få i sig eller andra personer vätska.

Det finns sju huvudsakliga stamformer i bibelhebreiska. Få verb böjs i alla stamformer, och rotmorfemet *spr* finns framför allt i de två stamformerna *qal* (*safar*) och *piel* (*sipper*). *Qal* är den neutrala stamformen och vållar inga större problem, men betydelsen av *piel* har diskuterats mycket, eller som Paul Joüon och Takamitsu Muraoka skriver "... av de hebreiska böjningarna är *piel* den mest svårfångade".¹⁴

Bland de olika förslag som lagts fram för *piels* betydelse är två intressanta att notera för vår diskussion av *sipper*. Ett första förslag gavs i en inflytelserik studie från 1968, där Ernst Jenni argumenterade för att det som förenar de olika användningarna av *piel* är att stamformen betyder att orsaka ett tillstånd.¹⁵ Om verbet i *qal* beskriver ett tillstånd (ett så kallat stativt verb, till exempel '*amas qal* = "vara stark") är *piel* faktitivt, så att ett subjekt så att säga sätter ett undersubjekt i det tillstånd som *qal* beskriver, oaktat hur det gick till, eller (annorlunda uttryckt) oaktat processen som leder fram till tillståndet ('*immes piel* = "stärka"). Om verbet i *qal* däremot är en handling (ett så kallat fientivt verb, till exempel '*sabar qal* = "bryta") blir *piel* resultativt, så att stamformen beskriver hur undersubjektet sätts i ett visst tillstånd som ett resultat av handlingen i *qal*, med andra ord orsakad av processen (handling) i *qal* (*sibber piel* = "göra bruten").

¹⁴ Paul Joüon och Takamitsu Muraoka, *A Grammar of Biblical Hebrew* (Subsidia Biblica, 27; Rome: Editrice Pontificio Istituto Biblico, 2008), 140, min översättning; jfr Stephen A. Kaufman, "Semitics: Directions and Re-directions", i *The Study of the Ancient Near East in the Twenty-First Century: The William Foxwell Albright Centennial Conference*, redigerad av Jerrold S. Cooper och Glenn M. Schwartz (Winona Lake: Eisenbrauns, 1996), 273–282 (280).

¹⁵ Ernst Jenni, *Das Hebräische Pi'el: Syntaktisch-semasiologische Untersuchung einer Verbalform im Alten Testament* (Zürich: EVZ-Verlag, 1968), 219. Jenni utgick från Albrecht Goetze, "The So-Called Intensive of the Semitic Languages", *JAOS* 62 (1942), 1–8. Hans arbete lade grunden för det för forskningen tongivande kapitlet om *piel* i Bruce K. Waltke och Michael P. O'Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax* (Winona Lake: Eisenbrauns, 1990).

Ett andra förslag är att uppfatta meningen i *piel* som någon typ av pluralitet.¹⁶ Steven Boyd har i motsats till Jenni i en artikel om bibelhebreiskans stamformer argumenterat att *piels* olika funktioner inte går att relatera till en gemensam grundbetydelse (Boyd identifierar tre vanliga, separata funktioner). Vidare argumenterar han för att *piels* funktion att sätta i ett tillstånd enbart gäller tillståndsverb.¹⁷ För handlingsverb uttrycker *piel* i stället en annan funktion, nämligen pluralitet. Det kan innebära att fler subjekt utför handlingen och/eller att handlingen utförs på fler objekt (till exempel ”ormarna bet [*waynaššekû*] folket”, 4 Mos 21:6, min översättning). Själva handlingen i sig kan också påverkas, så att den upprepas (”han gick [*wayhallek*] omkring/fram och tillbaka”, 1 Kung 21:26, min översättning) eller utförs med kraft eller liknande (”[Mose] krossade [*waysabber*] dem [stentavlorna]”, 2 Mos 32:19, min översättning). Denna förändring i själva handlingens utförande ligger nära den traditionella uppfattningen om *piel* som en ”intensifiering” av verbet.¹⁸

LEXIKALA DEFINITIONER AV SIPPER

Återvänder vi då till rotmorfemet *spr* kan vi konstatera att det i *qal* (*safar*) brukar översättas ”räkna” och förekommer 27 gånger i Gamla testamentet, som till exempel i 3 Mos 15:13: ”När personen med flytning renas

¹⁶ Så till exempel Joüon och Muraoka, *Grammar*, 144–145; Bill T. Arnold och John H. Choi, *A Guide to Biblical Hebrew Syntax* (Cambridge: Cambridge University Press, 2018), 52–56. Se även J. Penney, ”A Typological Examination of Pluractionality in the Biblical Hebrew *Piel*” (Masteruppsats: Dallas International University, 2023).

¹⁷ Steven W. Boyd, ”The *Binyamin* (Verbal Stems)”, i ”Where Shall Wisdom Be Found?: A Grammatical Tribute to Professor Stephen A. Kaufman”, redigerad av Hélène M. Dallaire, Benjamin J. Noonan och Jennifer E. Noonan (Winona Lake: Eisenbrauns, 2017), 85–125 (100–102). Se även sidorna 89 och 93, som indirekt berör frågan om en handling utförande.

¹⁸ Wilhelm Gesenius och Emil Kautzsch, *Gesenius' Hebrew Grammar* (Oxford: Clarendon, 1910), 141, är en viktig utgångspunkt för den uppfattningen. För en modern variant som börjar i tanken om *piel* som intensifiering men sedan argumenterar för en grammatikalisering av stamformen, det vill säga en utveckling av andra funktioner, se N. J. C. Kouwenberg, *Gemination in the Akkadian Verb* (Assen: Van Gorcum, 1997); idem, *The Akkadian Verb and Its Semitic Background* (Winona Lake: Eisenbrauns, 2010), som följs av Jan Joosten, ”The Functions of the Semitic D-Stem: Biblical Hebrew Materials for a Comparative-Historical Approach”, *Orientalia* 67 (1998), 202–230. Se även diskussionen i J. C. Beckman, ”Toward the Meaning of the Biblical Hebrew *Piel* Stem” (Avhandling: Harvard University, 2015).

från flytningen ska han räkna [*wesafar*] sju dagar åt sig för sin rening” (min översättning). I *piel* förekommer det som *sipper* 67 gånger i Gamla testamentet, och även här brukar det översättas som ”räkna”, vid sidan av ”berätta”, och även ”förkunna”.

Dessa betydelser framgår också av lexikon. Så listar till exempel *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament* (HALOT) fyra betydelser för *sipper*: (1) ”count out”, ”count over again”; (2) ”count up”; (3) ”to make known”, ”announce”; och (4) ”to report”, ”tell”.¹⁹

Ett annat exempel på betydelser i lexikon är *The Semantic Dictionary of Biblical Hebrew* (SDBH), som utgår från semantiska fält och ger definitioner av lexemen snarare än att lista glosor på målspråket.²⁰ SDBH har två definitioner av *sipper*, dels ”en handling med vilken man bestämmer eller uppskattar antalet i en samling av personer eller objekt”, alltså motsvarande ”räkna”, dels ”en handling genom vilken människor kommunicerar verbalt med andra angående en händelse eller situation, med fokus på innehållet snarare än talakten”,²¹ alltså motsvarande ”berätta” och ”förkunna”. Det här spänningsfältet mellan betydelserna ”räkna” och ”berätta” är en intressant ingång till att förstå *sipper* och dess betydelse ”berätta” i förhållande till narrativ teori. Vad ligger i den här kopplingen, och säger den något om betydelsen ”berätta” hos *sipper*?

SIPPER OCH BERÄTTANDE

Inledningsvis kan vi notera att Jenni i sin studie från 1968 undersökte alla verb som förekom i *piel* i Gamla testamentet och då även *sipper*. För *sipper* argumenterade han dock att de få förekomster som brukar hänföras till

¹⁹ Ludwig Koehler och Walter Baumgartner, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament, Volume 2* (Leiden: Brill, 1995), 766; jfr D. J. A. Clines, red., *The Dictionary of Classical Hebrew* [DCH], *Volume 6* (Sheffield: Sheffield Phoenix, 2007), 186–89.

²⁰ Reiner de Blois, red., *The Semantic Dictionary of Biblical Hebrew* [SDBH] (Swindon: UBS, 2000–), se online: <https://marble.bible/dictionary>.

²¹ De Blois, SDBH, online: <https://marble.bible/dictionary?s=005147000000000&db=Hebrew>. Översättningarna från engelskan är mina egna, om inget annat anges; jfr James Swanson, *Dictionary of Biblical Languages with Semantic Domains: Hebrew (Old Testament)* [DBLH] (Oak Harbor: Logos Research Systems, 2001), ad loc.

betydelsen ”räkna” alla är högst osäkra. Jenni påpekade att *sippers* användning i dessa sammanhang inte så mycket handlar om att räkna ett visst antal, utan snarare att det används bildligt för att ”räkna” ben i kroppen, moln, stadgar och domar som uttryck för lidande, förundran och liknande, eller att det används intransitivt. Därför kan det lika gärna översättas med ”förkunna” eller ”berätta” i dessa fall (det gäller följande bibelställen: Jes 43:26; Pss 22:18; 40:6; 50:16; 73:15; 119:13; Job 38:37).²²

Men om spänningen mellan ”räkna” och ”berätta” inte finns i de olika användningarna av *sipper* (*piel*), tycks den i alla fall finnas i relationen mellan verbets betydelse i stamformerna *qal* och *piel*. I *piel* skulle verbets betydelse i *qal*, ”räkna”, då modifieras på något sätt och anta betydelsen ”berätta”. Ett sådant samband kan vara allmänt förekommande i flera språk. Så har ju till exempel engelska lexemen ”count” och ”recount”, tyska har ”zählen” och ”erzählen”, och i svenska går ”räkna” tillbaka på tyskans ”rechnen/lågtyska rekenen”, som också verkar finnas i bakgrunden av ”berichten”, ursprunget till vårt ”berätta”.²³

I ett större uppslagsverk om teologiska termer i Gamla testamentet förklarar J. Conrad förhållandet mellan ”räkna” och ”berätta” i termer av en resultativ mening à la Jenni.²⁴ ”Räkna” är ett handlingsverb och ”berätta” skulle då beteckna det tillstånd som ett undersubjekt sätts i som ett resultat av räknandet. Conrad skriver: ”Verbet *spr*s grundläggande mening är ’att räkna’ och att ’i *piel* och *pual* har *spr* resultativ mening i betydelsen ’räkna upp’, ’bocca av’ en grupp vars totala antal redan är bestämt.”²⁵ Han citerar sedan de osäkra förekomster i *piel* med betydelsen ”räkna” som Jenni avfärdar och skriver:

²² Jenni, *Pr'd*, 219.

²³ Se *SAOB* online: ”berätta”, <https://www.saob.se/artikel/?seek=ber%C3%A4tta&pz=1>; ”räkna”, <https://www.saob.se/artikel/?seek=r%C3%A4kna&pz=1>; samt I. Pescheck, J. Riecke och C. Wich-Reif, red., *Duden: Das Herkunftswörterbuch, Volume 7* (Berlin: Dudenverlag, 2020), 140, 693–694.

²⁴ J. Conrad, ”ספר”, i *Theological Dictionary of the Old Testament, Volume X*, redigerad av G. Johannes Botterweck, Helmer Ringgren och Heinz-Josef Fabry (Grand Rapids: Eerdmans, 1999), 308–318.

²⁵ Conrad, ”ספר”, 308, min översättning.

Alla återstående förekomster handlar uteslutande om processen att förtälja eller skildra (successivt och fullständigt) ett visst innehåll, så att *piel* i en vidare mening kan återges med "förtälja", "berätta".²⁶

Kort uttryckt, att berätta en historia är resultatet av att räkna upp innehåll. Kanske kan vi tänka oss att det undersubjekt som befinner sig i tillståndet av att vara uppräknat är en berättelse.

Conrad bygger sitt resonemang om förhållandet mellan *safar* och *sipper* på Jenni studie från 1968. Jenni är dock mer detaljerad i sin analys av förhållandet mellan *qal* och *piel* på ett sätt som är intressant i relation till narrativ teori. Jenni skriver nämligen att *spr*:

... har i Qal den egentliga betydelsen *räkna*, i Pi'el för det mesta den överförda betydelsen *berätta* (60 gånger). Skillnaden ligger däri att i Qal räknas något igenom fram till ett visst sluttal, vad som in actu har hänt, medan i Pi'el ett redan bestämt antal saker i följd omnämns separat, varigenom de enskilda omnämningarna sammanfattas resultativt. Tertium comparationis är ett ordnat förlopp av enskilda element; de berättade sakerna "såsom framställda".²⁷

Enligt Jenni är de saker som återberättas inte något som bara har "räknats igenom" utan ett "ordnat förlopp av enskilda element", det vill säga en egen helhet som "framställs". Det här är inte helt olikt hur den första parametern av narrativ teori, historien, kan beskrivas som inte enbart en räkka händelser eller saker som räknas upp sekventiellt, utan att dessa händelser är "relaterade temporalt, kausalt och tematiskt i en intrig",²⁸ som vi citerade Andersson ovan. Med andra ord: den helhet som historien utgör är större än summan av dess delar. Conrad missar denna viktiga, om än finstilta, distinktion.

Men i så fall är frågan om en resultativ tolkning av *piel* är den bästa för att förstå *sipper*. Jenni beskrivning av meningen med *sipper* pekar snarare mot en förändrad kvalité i handlingen själv, det vill säga snarare Boyds och

²⁶ Conrad, "ספר", 311, min översättning; jfr Sigurdur Örn Steingrímsson, "Att räkna upp Herrens under", *SEÅ* 44 (1979), 68–73.

²⁷ Jenni, *Pi'el*, 219.

²⁸ Andersson, *Book*, 138, alla översättningar ur denna bok är mina egna, om inget annat anges.

andras tolkning av *piel* som någon form av pluralitet i, eller utökning av handlingen.²⁹ Att berätta skulle i så fall kunna förstås som något kvalitativt annat än att räkna upp, eller med andra ord, sättet att handla förändras och övergår från det semantiska fältet mäta till det semantiska fältet kommunicera.

Förenklat uttryckt visar den här diskussionen att lexemet *sipper* inte betyder berätta i meningen att räkna upp händelser efter varandra. Snarare innebär att berätta något att händelser ordnas tillsammans i en större helhet, en sammanvävd historia. Hur det konkret tar sig i uttryck i Gamla testamentet ska vi undersöka i nästa del.

ANVÄNDNINGEN AV *SIPPER* I NÅGRA LITTERÄRA SAMMANHANG

Med den föregående delen som utgångspunkt om hur meningen ”berätta” uppstår hos *sipper* i stamformen *piel*, vill jag nu fördjupa förståelsen av verbet i betydelsen ”berätta” genom att analysera tre allmänna exempel på betydelsen ”berätta” och tre specialiserade betydelser i Gamla testamentet. Några representativa litterära sammanhang kommer att lyftas fram för att visa detta och för att mer exakt förklara betydelsen ”berätta” hos verbet. Det görs i dialog med narrativ teori som den har presenterats ovan.

Inledningsvis kan vi bara kort notera att *sipper* används för att introducera händelser i det förflutna i någon slags ordning,³⁰ det vill säga sådant som vi ofta i vid bemärkelse kan kalla ”berättelser”. Lexemet återfinns ofta i prosa, men inte enbart. Vidare kan vi se att det hänvisar till både längre, mer utvecklade historier (1 Mos 29:13; 40:8–9; 2 Mos 10:2; 18:8; och 2 Kung 8:4–5; jfr Pss 44:2; 78:3–4, 6; 107:22), och kortare, mer fragmentariska historier, som visioner av straff och katastrofer, hänvisningar till synder, lögnar med mera (Pss 48:14; 59:13; 64:6; 119:26; Jes 43:26; Hes 12:16; Joel 1:3; Hab 1:5).

²⁹ Jfr Joüon och Muraoka, *Grammar*, 145, som citerar *sipper* som ett exempel på plural betydelse hos *piel*, och kallar användningen för ”frekventativ”.

³⁰ Jfr Clines, *DCH*, 186, betydelse 1.

ALLMÄNNA ANVÄNDNINGAR AV *SIPPER* SOM "BERÄTTA"

Vi ska nu gå vidare i analysen genom att undersöka hur betydelsen "berätta" uppstår i *sipper* i tre allmänna exempel. Det första återfinns i 2 Kung 8:4–5 och här används *sipper* om en eller flera längre berättelser:

⁴ Kungen samtalade vid det tillfället med Gechasi, gudsmannens tjänare. Han bad honom berätta [*sapperah*] om alla de underverk som Elisha hade gjort, ⁵ och just som Gechasi berättade [*mesapper*] för kungen om hur Elisha hade uppväckt en död kom kvinnan vars son Elisha hade väckt till liv och vädjade till kungen om att få tillbaka sitt hus och sin åker. "Herre konung", ropade Gechasi, "där är kvinnan och där är hennes son, som Elisha väckte till liv".

I denna episod återberättas inte Gechasis berättelser om profeten Elisha. Möjligen kan vi tänka oss att det är de som har återberättats tidigare i Kungaböckerna, som utgör det vidare litterära sammanhanget. Men den tredje parametern för berättelser, situationen, skildras tydligt i det stycke som citerats. Förutom att vi här kan förutsätta att *sipper* hänvisar till en eller flera längre, mer eller mindre utvecklade berättelser, är det intressant att notera situationen. Gechasis berättelser kommer nämligen som ett svar på en uppmaning från kungen att berätta, men syftet är inte att få information om Elisha i en rapport eller att fastställa hans historiska bakgrund. Snarare verkar berättandet tjäna kungens uppbyggelse, eller kanske till och med underhållning.

Ett andra exempel på användningen av *sipper* gäller en kortare berättelse som återfinns i Dom 7:13. Sammanhanget handlar om hur den lokale befrielseledaren Gideon en natt spionerar på fienderna Midianiterna inför ett slag, och råkar höra ett samtal mellan två av deras soldater. Här återberättas en kort historia:

När Gideon kom fram höll en man just på att berätta [*mesapper*] en dröm för sin kamrat: "Jag drömde att en kornbröds-kaka kom rullande in i midjaniternas läger och fram till ett tält. Den stötte emot tältet, så att det välte och hamnade upp och ner. Och där blev det liggande." (Bibel 2000)

Den presentation av drömmen som görs här är av allt att döma allt som finns att berätta. I ljust av den första parametern, historia, är berättelsen

inte mycket utvecklad, det finns en början där kornbrödet rullar och ett slut där tältet faller. Men detta är tillräckligt för att tjäna syftet att rapportera om en oroande dröm för kamraten. Den minimala historien med några få händelserna i kronologisk ordning påverkar också den andra parametern, texten, som blir extremt sammanfattad och fragmentarisk. Detta tjänar dock ändå berättelsens situation, den tredje parametern, att framföra en oroande insikt dagen innan en strid.

Ett tredje exempel på användningen av *sipper* återfinns i Ps 78:3–7 och gäller att verbet vid ett flertal tillfällen används om berättelser i poetiska texter och inte enbart i prosa. Här är det främst den andra parametern, texten, som påverkas:

³ Vad vi har hört och lärt känna,
vad våra fäder berättade [*sapperu*] för oss,

⁴ vill vi inte dölja för våra barn.

Vi skall berätta [*mesapperim*] för kommande släkten
om Herrens ära och makt
och om de under han gjort ...

⁶ ... Och barnen som föddes
skulle berätta [*waysapperu*] det för sina barn.

Efter denna inledning följer en lång berättelse på 61 verser som handlar om det nordliga riket Israels frälsningshistoria och deras synd, men i poetisk form. När det gäller den första parametern, historia, har vi händelser som är kronologiskt ordnade, men de hålls också samman av en lätt antydd intrig som får sin upplösning i en katastrof där Israel går under. Historien kan sammanfattas i temat nationell synd. Den tredje aspekten, den narrativa situationen, signaleras i början av psalmen, där det står ”Lyssna, mitt folk, till min undervisning [*torah*] ...” (v. 1, Bibel 2000), vilket antyder ett sammanhang av visdomsundervisning. Att vi här har en berättelse vars text (diskurs) ges i poetiskt format tycks problematisera Kawashimas argument att den bibelhebreiska prosan innebär den episka berättarens död.

Dessa tre huvudexempel på användningen av *sipper* i den allmänna betydelsen ”berätta” i Gamla testamentet uppvisar alltså en ganska stor bredd när det gäller vad för typ av berättande som det hänvisas till. Vid

sidan av dessa exempel går i det som noterats ovan också att urskilja tre mer specialiserade användningar.

TRE SPECIALANVÄNDNINGAR AV *SIPPER* SOM "BERÄTTA"

Den första specialanvändningen påminner om den i Ps 78 och återfinns i fraser som handlar om att berätta om "Guds underverk [*nifla'ot*]" och liknande, ofta i en situation av gudstjänst och andakt. Den återfinns främst i poetiska texter, men inte enbart (2 Mos 10:2; 18:8; Dom 6:13; Pss 40:6[?]; 66:16; 69:27; 73:28; 118:17; Jer 51:10). Lexemet *sipper* används här för att hänvisa till eller anspela på berättelser om Guds mäktiga handlingar i frälsningshistorien. Skillnaden gentemot Ps 78, där frälsningshistorien utläggs mer i detalj, är att den första parametern, historien, är mycket sammanfattad och enbart antydd fragmentariskt.

Ett exempel är Ps 66:16, där det står: "Jag skall berätta [*wa'asapperah*] vad han har gjort för mig", och i verserna 5–12 anspelas på olika händelser. Dessa är till viss del specifika, som att Gud förde Israel ut ur Egypten (v. 6), men ofta allmänna, som att Gud prövar och räddar sitt folk från svåra omständigheter (vv. 10–12). Berättelsens situation handlar här oftast om lovprisning i gudstjänstssammanhang snarare än undervisning, som i Ps 73.

I en variant av hur frasen "berätta om Guds underverk" används återberättas inga händelser alls, det vill säga den fragmentariska historien är krypt till ingenting. I dessa fall översätts *sipper* oftast som "förkunna", "vittna" och liknande, alltså den andra huvudbetydelsen av *sipper* som brukar listas i hebreiska lexikon (för en sådan användning av *sipper*, se Pss 9:2; 22:31; 26:7; 75:2; 96:3; 1 Krön 16:24).

Vi kan föreställa oss att den som lovprisar skulle kunna utveckla historien om denne blev tillfrågad, bland annat för att objektet till *sipper*, såsom "underverk", "verk", "handlingar" och så vidare oftast står i plural som om lexemet förutsatte ett antal händelser eller liknande. Men det litterära sammanhanget utvecklar inte en sådan berättelse till skillnad från den första varianten av frasen. Snarare är det primära syftet i dessa sammanhang att lovprisa Gud. Därför behövs bara en sammanfattande fras.

Detta syns tydligt i till exempel Ps 96:3 som gör *kavod* ("härlighet") och *nifla'ot* ("underverk") till parallella uttryck för samma sak.

Det kan också noteras att lexikonet *Dictionary of Classical Hebrew* (*DCH*) kallar denna senare variant av användningen av frasen för ett idiom.³¹ Det är naturligtvis inte omöjligt att frasens betydelse utvecklades, så att den till en början alltid hänvisade till en berättelse om Guds underverk som återberättades eller anspelades på i det litterära sammanhanget, varefter denna fras blev en kortform för att hänvisa till en sådan berättelse. I så fall skulle betydelsen "förkunna" för *sipper* även gå att koppla etymologiskt till betydelsen "berätta".

Den andra specialanvändningen av *sipper* återfinner vi i ett sammanhang med avsändare, budbärare och mottagare, alltså där vi allmänt kan översätta verbet som "rapportera" (1 Mos 24:66; Jos 2:23; 1 Sam 11:5; 1 Kung 13:11; Est 6:13). De tolv spionerna som rapporterar till Moses om det utlovade landet är ett exempel, och liknar det vi citerade ovan från Dom 7:13. Den anonyma berättarrösten i texten inleder spionernas rapport på följande sätt: "Och de rapporterade [*waysapperu*] till honom [Mose] och sade: 'Vi kom till det land som du skickade oss till; det flyter verkligen av mjölk och honung, och detta är dess frukt'" (4 Mos 13:27). Efter detta fortsätter rapporten i korthet. När det gäller den första parametern historia, återges ett fåtal händelser, texten är skriven i klassisk hebreisk prosastil och berättelsens situationen utgår från en begäran till spionerna om information om landet. Den sista parametern, situationen, verkar vara den primära aspekten som påverkar det vi får reda på om historien och hur den framställs i texten.

Den tredje specialanvändningen liknar den förra, men handlar om att återberätta – eller kanske rapportera om – drömmar, och den är även nära knuten till tolkningen av drömmarna som återberättas. De viktigaste exemplen har vi i Josefberättelsen, men *sipper* används även i profeten Jeremias kritik av att drömmar presenteras som profetior hos andra profeter (1 Mos 37:9–10; 40:8–9; 41:8–12; Dom 7:13; Jer 23:27–28, 32). I Josefsberättelsen används *sipper* för att återge hur Josef berättar om sin andra

³¹ Clines, *DCH*, 188–189, betydelserna 2a och 2b.

dröm för sin familj, och vi får en kort, sammanfattande redogörelse för hur stjärnor, sol och måne böjer sig för Josef i drömmen (1 Mos 37:9–10). Även senare i berättelsen återges Faraos dröm med *sipper*, men här får vi inte veta något om innehållet i den (1 Mos 40:8–12).

Innan vi undersöker *sipper* i förhållande till *higgid* och andra lexem för berättande ska till sist två syntaktiska aspekter av *sipper* som påverkar dess förhållande till berättande lyftas fram: grammatiskt subjekt och objekt. Dessa aspekter särskiljer även *sipper* till viss del från de andra lexemen.

När det gäller subjekt, tar verbet nästan uteslutande ett mänskligt subjekt i Gamla testamentet och används aldrig om när Gud berättar något. Detta står i kontrast mot de andra verben för berättande som behandlas längre fram. Denna aspekt av verbets betydelse avspeglas i *SDBHs* andra definition av *sipper* som ”en handling genom vilken människor kommunicerar verbalt med andra”.³² Det finns några gränsfall och undantag (se Job 12:8 [hebr. *dag* = fisk]; i Pss 48:14 och 75:2 preciseras inte subjektet), och i den senare qumranhebreiskan i Dödahavsrullarna luckras denna precisa användning upp något, så att fler djur och föremål, och vid ett tillfälle även Gud, kan vara subjekt till *sipper* (se till exempel 11Q5 19 1 [hebr. *tola’h* = mask]; 28 7 [*hakmah* = vishet]; 1QH 27 10 [*afar* = stoft]; och 1QpHab 2 9 [*el* = Gud]).³³ Men det helt dominerande intrycket från den klassiska bibelhebreiskan är att *sipper* används om människors berättande.

Det är frestande att här fundera kring om detta säger något om debatten om huruvida en berättelse nödvändigtvis har en mer eller mindre tillförlitlig berättare som har ett visst perspektiv.³⁴ Men vad jag kan se dras inga slutsatser utifrån verbet *sipper* i denna debatt. Det subjekt som as-

³² De Blois, *SDBH*, online: <https://marble.bible/dictionary?s=005147000000000&db=Hebrew>.

³³ För en karaktärisering av qumranhebreiska, se Bo Isaksson, ”Dödahavsrullarna och det hebreiska språket”, *Svensk exegetisk årsbok* 83 (2018): 66–85; och Jan Joosten, ”The Hebrew of the Dead Sea Scrolls”, in *A Handbook of Biblical Hebrew: Volume 1, Periods, Corpora, and Reading Traditions*, redigerad av W. Randall Garr och Steven Ellis Fassberg (Winona Lake: Eisenbrauns, 2016).

³⁴ Jfr Andersson, *Untamable*, 199–230; och idem, ”The Narrator in Biblical Narratives”, i *Optional-Narrator Theory: Principles, Perspectives, Proposals*, redigerad av Sylvie Patron (Lincoln: University of Nebraska Press, 2021), 150–165.

socieras med *sipper* är visserligen alltid en karaktär, alltså någon som är inbäddad i en historia. Detta är dock inte så förvånande med tanke på att texterna presenterar situationer där olika personer berättar saker, ger rapporter, sjunger Guds lov, underhåller kungen och så vidare, och detta berättande kan ske på en mängd olika sätt. Detta pekar på en bred användningen av lexemet.

När det gäller objekt till *sipper*, kan lexemet ta flera typer av sådana, vilket till exempel framgår av de exempel som presenterats ovan. Särskilt gäller det *nifla'ot* ("underverk"), *mela'kah* ("verk"), *halom* ("dröm"), *ma'aseh* ("verk") och *davar* ("ord", även ≈ "händelse"). En svårighet här är att det egentliga objektet till *sipper* kan vara en berättelse som vi har sett, men att detta inte kodas med ett lexem. I stället syns det genom det vidare litterära sammanhanget.

SIPPER I DE SEMANTISKA FÄLTEN KOMMUNIKATION OCH BERÄTTANDE

Om det förra avsnittet gav en ingång till betydelsen av *sipper* genom att undersöka dess användning, kommer vi nu att försöka förstå betydelsen i förhållande till liknande lexem i dess semantiska fält. Poängen med det är att, som vi noterade inledningsvis, betydelse hos lexem uppstår i ett kontrastspel med andra lexem, så att vi inte kan förstå vad till exempel lexemet *äpple* betyder genom att bara titta på användningen av det lexemet (som vi gjort ovan). I stället behöver vi sätta det i relation till lexem för andra frukter som *päron*, och liknande. I det som följer kommer vi att sätta *sipper* i relation till tre andra lexem, undersöka deras betydelser och deras likheter och skillnader gentemot *sipper* för att bättre förstå vad just *sipper* betyder.

De två lexikon som kopplar bibelhebreiska lexem till semantiska fält, *SDBH* och James Swansons *Dictionary of Biblical Languages: Hebrew*,³⁵ placerar *sipper* i det stora semantiska fältet "kommunikation", och i det

³⁵ Swanson, *DBLH*, ad loc.

mer begränsade fältet "tala".³⁶ Av utrymmesskäl får vi göra en snäv avgränsning och vi kommer framför allt att jämföra *sipper* med lexemet *higgid* ("förkunna", "berätta", "lovprisa"), som närmast är en synonym till *sipper*, men även i viss mån till *amar* ("säga") och *dibber* ("tala"). Dessa tre verb är de lexem som är vanligast förekommande tillsammans med *sipper* i de semantiska fälten "kommunikation" och "tala", och ger oss en inblick i fältens bidrag till *sippers* betydelse.

Det lexem som kommer närmast i betydelse till *sipper* av dem vi undersöker här är *higgid*. I *DBLH* sägs det kort och gott att betydelsen är "att tala information för vilket ändamål som helst".³⁷ Det innebär, som F. García-López påpekar i sin artikel i *TDOT*, att lexemet antar "en lång rad nyanser från det semantiska fältet kommunikation".³⁸ Robert H. O'Connell preciserar det hela något i sin artikel i *New International Dictionary of the Old Testament Theology and Exegesis* genom att skriva att "som regel indikerar det hörbar, verbal kommunikation ... vare sig det handlar om att förmedla orden i ett budskap ... eller att beskriva en situation för någon".³⁹ I jämförelse med *sipper* är *higgid* mycket vanligare i Gamla testamentet och förekommer 334 gånger jämfört med de 67 förekomsterna av *sipper*.

Vid ett flertal tillfällen används *higgid* tillsammans med *sipper* i betydelsen "berätta", och detta ger oss en bra ingång till att förstå likheter och skillnader mellan lexemen. I Josefberättelsen förekommer *sipper* som vi har sett, men här återfinns även *higgid* 14 gånger, vilket får sägas vara mycket i en berättelse på cirka 21 sidor. Det är till exempel det verb som används när Josef återberättar den första drömmen om kärvarna på fältet för sina bröder (Gen 37:5, "Josef drömde en dröm och berättade [*wayya-*

³⁶ Swanson, *DBLH*, ad loc., och De Blois, *SDBH*, online: <https://marble.bible/dictionary?s=005147000000000&db=Hebrew>.

³⁷ Swanson, *DBLH*, ad loc, min översättning.

³⁸ F. García-López, "גִּיד", i *Theological Dictionary of the Old Testament, Volume IX*, redigerad av G. Johannes Botterweck, Helmer Ringgren och Heinz-Josef Fabry (Grand Rapids: Eerdmans, 1998), 174–186 (175), min översättning.

³⁹ Robert H. O'Connell, "גִּיד", i *New International Dictionary of the Old Testament Theology and Exegesis, Volume 3*, redigerad av William A. VanGemeren (Grand Rapids: Zondervan, 1997), 16–18 (16), min översättning.

ged] för sina bröder ...”), medan *sipper* ju användes vid återberättandet av den andra drömmen. Precis som *sipper* har användningen av *higgid* i detta sammanhang om berättande av drömmar en nära koppling till en budbärarsituation, alltså en situation där vi skulle kunna översätta *higgid* som ”rapportera”. Med andra ord finns det en berättelsesituation (den tredje parametern) där det finns en efterfrågan på information av något slag. Det intressanta med *higgid* är att det är denna användning som verkar vara den typiska för lexemet (se till exempel 1 Mos 14:13; 24:28; 26:32; 42:29; 45:26; 46:31; 2 Mos 13:8; 4 Mos 11:27; 5 Mos 32:7; Dom 14:15–17; 16:6–18; 1 Sam 4:13–14; 23:1, 25; 25:36–37; Job 1:15–16, 19).

I ljuset av de tre parametrarna skulle det i så fall vara främst den tredje – berättelsens situation – som skiljer *sipper* och *higgid* åt. Medan *higgid* är vanligast i rapportsituationer, är *sipper* ett lexem med en bredare användning i olika situationer och därmed olika typer av berättelser.

I motsats till både *sipper* och *higgid* är de två verben '*amar* ("säga") och *dibber* ("tala") långt mer allmänna till sin betydelse. Det kan vi se i det att '*amar* och *dibber* kan stå för allt slags tal och inte enbart berättelser, och att de är mycket mer frekvent förekommande än *sipper* och *higgid*. En intressant skillnad mellan '*amar* och *dibber* är att '*amar* nästan aldrig används om talande som sådant, det vill säga utan att följas av direkt tal ("Gud sade [*wayyomer*]: Varde ljus!", 1 Mos 1:3, Kyrkobibeln 1917), medan *dibber* kan användas självständigt om att någon sagt eller talat något ("Abraham gick, såsom Herren hade talat [*dibber*] till honom", 1 Mos 12:4, min översättning).⁴⁰ Det är dock ganska vanligt att *dibber* följs av en infinitivform av '*amar*: *le'mor* ("sägande"), som introducerar direkt tal ("NN talade [*dibber*], sägande [*le'mor*]: ..."). '*amar* i denna form är överhuvudtaget vanligt förekommande efter verb för kommunikation i bibelhebreiskan,⁴¹ och är ett av skälen till att '*amar* är så frekvent framträdande i Gamla testamentet.

⁴⁰ G. Gerleman, "דָּבַר", i *Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament*, redigerad av Ernst Jenni och Claus Westermann (München: Kaiser, 1971), 435–436; jfr Ludwig Koehler och Walter Baumgartner, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, I (Leiden: Brill, 1994), 66.

⁴¹ Jfr S. Wagner, "אָמַר", i *Theological Dictionary of the Old Testament, Volume I*, redigerad av G. Johannes Botterweck och Helmer Ringgren (Grand Rapids: Eerdmans, 1974), 328–345 (334).

Det direkta talet som följer *'amar* kan vara en berättelse (så till exempel 1 Mos 32:4–6; 45:9; 2 Mos 15:1; 4 Mos 21:14; 5 Mos 1:28; Jos 2:2; Dom 5:1; 11:12–16; 2 Kung 1:6; Jer 4:11; 16:14; Dan 8:26). Dessa berättelser kan vara mer eller mindre utvecklade, mer eller mindre återberättade eller anspelade (parametern historia), de återfinns i både prosa och poesi (parametern text) och berättas i många olika slags situationer (parametern situation). Något liknande kan sägas om *dibber* som dock inte kan sägas introducera berättelser särskilt ofta (för några exempel då berättelser följer *dibber* utan *le'mor*, se 1 Mos 24:15; 41:17; 2 Mos 6:2, 9; 1 Kung 21:5–6). Den stora skillnaden gentemot *sipper* och *higgid* är att *'amar* och *dibber* används så brett och inte specifikt om berättelser, så att de inte säger särskilt mycket om vad som sägs mer än att ange att något kommuniceras.

Som just noterades ovan är det vanligt i bibelhebreiskan att verb för kommunikation följs av en infinitivform av verbet *'amar* (*le'mor*). Detta gäller dock inte *sipper*, där detta bara händer en enda gång (Dom 6:13). *Sipper* följs av *'amar* i formen imperfekt konsekutiv 3 m. s. (*wayyomer*) för att introducera en berättelse i direkt tal, dock bara fyra gånger (1 Mos 37:9; 40:9; 4 Mos 13:27; Dom 7:13). *Sipper* används inte heller självständigt utan *le'mor* för att introducera en berättelse i direkt tal.

I ljuset av berättandets tre parametrar innebär detta att historien, den första parametern, typiskt sett alluderas till, och att man får sluta sig till den från det större litterära sammanhanget. Detta gör att själva akten att berätta kommer i fokus, alltså den berättelsesituation som förutsätts, i vilket sammanhang och för vilket syfte historien berättas.

Detta fenomen fångas till viss del i *SDBHs* definition, som säger att *sipper* återger händelser ”med fokus på innehållet snarare än talakten”.⁴² Historiens innehåll fokuseras genom att den sammanfattas och det viktiga och mest nödvändiga för det omedelbara litterära sammanhanget där historien berättas lyfts fram. Å andra sidan är det också så som vi har sett att syftet med berättandet – information, lovprisning, uppbyggelse – är

⁴² De Blois, *SDBH*, online: <https://marble.bible/dictionary?s=0051470000000000&db=Hebrew>.

viktigt och denna observation täcks inte in i *SDBHs* definition. Det finns med andra ord ett intresse i användningen av *sipper* också för den talakt som utförs – lexemet används inte bara rent instrumentalt med fokus på innehållet för att säga att något kommuniceras (som med '*amar* och *dibber*').

Denna observation stärks eventuellt av en sista, kort och mer allmänt hållen observation: verbet *sipper* negeras aldrig till skillnad från de andra verben vi har tittat på här.⁴³ *Sipper* verkar alltså normalt sett handla om den positiva, aktiva handlingen att berätta något, att förmedla information, återberätta händelser, karaktärer och situationer, inte att dölja dem eller att avstå från att berätta.

SLUTSATSER

Syftet med den här artikeln har varit att undersöka vad det bibelhebreiska lexemet *sipper* säger oss om vad det betyder att berätta en historia i Gamla testamentet. Som vi sett motiveras detta av vissa olösta problem i förståelsen av *sipper* och av att tidigare undersökningar saknat en medveten reflektion kring vad "berättande" och "berättelse" är för något. Undersökningen har alltså gjorts i ljuset av lexikal semantik och tre parametrar i narrativ teori som lyfts fram av Greger Andersson: historia, text och situation. Det går att dra tre slutsatser.

En första slutsats gäller förhållandet mellan stamformerna *qal safar* ("räkna") och *piel sipper* ("berätta") för rotmorfemet *spr*. Det har ofta tagits att *sipper piel* förhåller sig resultativt till den neutrala *qal* och uttrycker att handlingen "berätta" är ett resultat av ett uppräknande av händelser. Ernst Jennis observation att det som berättas utgör ett samordnat helt kan dock i samband med den första parametern för berättande tydas som relationer ordnade i form av tid, kausalitet och tematik. Detta pekar alltså snarare på en plurativ förståelse av *piel* i förhållande till *qal* än en

⁴³ Det finns möjligen två undantag, men båda handlar om det som är ouppnåeligt eller oväntat (Ps 40:6 och Jes 52:15, och här används den passiva formen *pual*, *suppar*, inte den aktiva *piel*, *sipper*).

resultativ. Med andra ord, att gå från ”räkna” till ”berätta” innebär en utökning av handlingen själv som gör aktiviteten kvalitativt annorlunda. Sättet att handla kan sägas förflyttas från det semantiska fältet ”mäta” till ”kommunicera” i och med att *spr* sätts i stamformen *piel* i stället för *qal*.

En andra slutsats i ljuset av lexemets användning är att *sipper* är en bred term för berättande och inkluderar berättelser av många olika typer i både prosa och poesi och i många olika sammanhang, även sådant som kan förstås som underhållning. Tre typiska användningar av *sipper* gäller berättelser som lovprisar Guds handlande i historien, rapporter och återberättandet av drömmar. Men som den här genomförda dialogen med de tre parametrarna visar, är mångfalden av berättande stort.

En sista slutsats är att *sipper* i det bredare semantiska fältet ”kommunikation” och det smalare fältet ”tala” skiljer sig från övriga lexem framför allt genom att det är en term för människans (och inte Guds eller andra varelsers) berättande, och att det aldrig negeras och alltså står för ett aktivt handlande. Det finns här ett intresse för situationen där handlingen att berätta utförs, vilket delvis motsäger *Semantic Dictionary of Biblical Hebrews* definition, där *sipper* sägs fokusera på berättelsens innehåll snarare än dess talakt. I förhållande till synonymen *higgid* står *sipper* för ett bredare berättande, medan *higgid* typiskt sett handlar om rapportering som svar på frågor.

Avslutningsvis visar *sipper* i sin användning på det mångfacetterade, mänskliga berättandet i Gamla testamentet som ett uttryck för livet i Guds värld. Barthes skriver i det citat som inledde artikeln att berättelsen är given ”som livet självt”. Det *sipper* i Gamla testamentet förutsätter är att Gud skapat detta liv och att Gud ofta även ger människan anledning att berätta om drömmar, mysterier, svårigheter och hjälp.